

ENRIC GALLÉN I DAN NOSELL, *Guimerà i el premi Nobel. Història d'una candidatura*, Punctum, Grup d'Estudi de la Literatura del Vuit-Cents, 2011.

Fins no fa gaires anys encara podies trobar algú que et parlés del premi Nobel de literatura de 1904, que va ser arrabassat a Àngel Guimerà i adjudicat a mitges entre Frederic Mistral i José Echegaray. En el fons, la concessió d'aquell guardó compartit no deixava de ser una resolució una mica paradoxal i estranya, atès que se'l van repartir un escriptor occità de la França, altament reconegut en la cultura catalana de finals del segle XIX, i un dramaturg de primera referència de les Espanyes, que va afavorir la difusió de la producció de Guimerà en traduir-lo per al mercat teatral espanyol i hispanoamericà. Echegaray era un escriptor respectat i estimat per Guimerà, fins al punt que una fotografia seva dedicada penjava de la paret del despatx del carrer de Petritxol. D'on prové, doncs, la idea que a Guimerà li van robar el premi Nobel de 1904 per raons o circumstàncies de caràcter polític? Si no anem errats, el possible origen d'aquell equívoc, si més no el que ha estat més acceptat fins ara, apareix en la biografia que

Josep Miracle va publicar sobre Guimerà el 1958. Avui sabem que Miracle es va confondre en llegir incorrectament la data d'una fotografia de Karl August Hagberg arran de la visita que l'escriptor suec va realitzar a Barcelona. En aquella època, Hagberg era el membre expert de l'Institut Nobel de l'Acadèmia Sueca que s'encarregava de redactar els informes sobre les candidatures espanyoles i italianes al Nobel; més endavant ho va ser també de la portuguesa.

Tanmateix, la visita de Hagberg a Catalunya no va tenir lloc el 1904, sinó el mes d'octubre de 1913, quan només feia tres anys que exercia com a expert de literatura espanyola de l'Acadèmia Sueca. El 1904 cap acadèmia (ni la sueca, que ho hauria pogut fer), cap institució semblant ni cap professor universitari no va elevar la proposta de candidatura de Guimerà al premi Nobel. Va ser a finals de 1905, quan Carl David af Wirsén, secretari perpetu de l'Acadèmia Sueca i president del Comitè Nobel, va convidar la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona a presentar una candidatura. L'acadèmia barcelonina va optar per Àngel Guimerà i el va proposar per primer cop el 1906, però va arribar tard als terminis establerts per l'Acadèmia Sueca, i fins l'any següent la proposta no va ser

acceptada. Després seria renovada consecutivament fins al 1922.

Potser el 1913 Guimerà va tenir alguna opció més clara que en els anys anteriors, si ens atenim sobretot a la correspondència que s'ha conservat de Hagberg amb Pere Aldavert, Lluís Via i el mateix Àngel Guimerà. Tanmateix, aquell any el Nobel se'l va endur per primer cop un escriptor que no era europeu, Rabindranath Tagore, amb gran desconcert i enuig de Hagberg, pel que sembla. Per això Miracle assenyalava en la seva biografia:

I vet aquí que abans de tornar al seu país, Hagberg, amb inenarrable sorpresa i disgust va ser informat que hi hauria modificacions en el veredicte per causa de raons de prestidigitació cancelleresca, que en l'endemig s'havien produït. Hagberg, l'enviat especial, es trobà en una enutjosa anul·lació de la seva comesa oficial, i en una delicadíssima situació enfront de Guimerà, no sabent com demanar unes excuses que Guimerà, comprensiu, havia prou concedit per endavant [Miracle 1958, pàg. 440].

Efectivament, el premi Nobel de literatura de 1904 no va ser per a Àngel Guimerà. Aquell any va ser partit entre

Espanya i França, en les persones de José Echegaray i Frederic Mistral, els dos il·lustres amics de Guimerà, als quals felicità ben efusivament i ben cordialment; pel que fa a ell, estava ben satisfet d'haver estat honorat d'antuvi per la institució, la qual havia pensat en ell i en les llengües romàniques renaixents, que també, fet i fet, Mistral representava.

El mal ja estava fet; les possibles al·lusions a la «prestidigitació cancelleresca» es circumscrivien tal vegada a l'àmbit suec, i en cap cas a l'espanyol. Fos com fos, encara avui i de tant en tant, algun periodista, algun professor o algun polític assenyala la fita de 1904 com aquella en què a Guimerà li va ser arrabassat el premi Nobel per un escriptor espanyol que en aquella època ja era qüestionat pels més joves. D'aleshores ençà, s'ha intentat pal·liar aquella marrada. El primer a esbatanar-ho, a principis dels anys setanta, va ser el professor Bertil Maler, tot forçant la resposta immediata de Miracle, que va reconèixer el seu error en la datació; posteriorment, Josep Munté, partint ja de l'aportació de Maler i de la correcció de Miracle, va publicar una sèrie d'articles sobre el tema en el desaparegut diari *Tele/eXpres*, quan encara no es podia

disposar de la informació més apropiada per fer-ne una aproximació i sobretot una investigació de primera mà.

[...] Efectivament, l'esclat, el desenvolupament i el desenllaç de la Gran Guerra van tenir conseqüències profundes radicals en la futura organització política, social i cultural del món occidental, de les quals també es va ressentir, a una escala més petita, la trajectòria del Premi Nobel de literatura, i més específicament els criteris amb què havien estat avaluats i atorgats els guardons fins a aquell moment. Si més no, aquells canvis van modificar i trastocar en bona mesura les possibilitats d'un determinat tipus d'escriptor, com el que podia representar Àngel Guimerà, d'obtenir el preuat guardó. Si durant la primera dècada, protegit i apreciat per Edvard Lidforss durant el mandat de Wirsén, les opcions de Guimerà potser van ser molt limitades, en els primers temps de la Gran Guerra, i en nom de la reivindicada neutralitat política, es va considerar la possibilitat de promoure alguna de les candidatures procedents dels països no bel·ligerants en el conflicte. Tanmateix, la possibilitat de compartir-lo amb Benito Pérez Galdós no va ser atesa en última instància i la nova situació política, amb el ressorgiment dels nacionalismes arreu

d'Europa i amb uns nous criteris de valoració i selecció per part del Comitè Nobel, va esguerrar qualsevol possibilitat perquè Guimerà pogués obtenir el premi Nobel, si és que mai hi havia estat a prop. Perquè la candidatura de Guimerà no deixa de ser única: procedent d'una literatura renaixent en procés de modernització, amb una llengua que no va assolir una autoritat normativa fins al 1913, sense institucions acadèmiques tan prestigioses i potents com eren l'espanyola, la francesa o la sueca, i amb greus dificultats per trobar suport i avals en l'àmbit de la catalanística de nova trinca. Més encara, les manifestacions de la literatura catalana moderna eren encara relativament poc traduïdes i, quant al teatre, era poc o gens representat a Europa. No ens enganyem, doncs: la situació efectiva de Guimerà no va ser mai ni la d'Echegaray, ni la de Galdós, ni la de Benavente, ni la del mateix Mistral, que va comptar amb el gran suport de la romanística alemanya. Amb tot, la seva candidatura va persistir fins a l'últim alè. Un fet gairebé insòlit.